תלמוד בבלי · ראשונים

חידושי הרמב"ם על ראש השנה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי הרמב"ם על ראש השנה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-הרמבם-על-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ו. 4
דף ו: 4
דף ז. 5
דף ט. 6
דף ט: 6
דף יא. 8
דף יא: 8
דף יג. 10
דף יד. 11
דף יד: 11
דף טו. 12
דף טו: 12
דף טז. 13
דף יט: 13
דף כ. 14
דף כ: 15
דף כא. 20
דף כא: 21
דף כג. 22
דף כג: 23
דף כד. 23
דף כה. 26
דף כה: 29
דף כח. 30
דף כח: 33
דף לא. 33
דף לב: 33

דף ו.

אמר רבא כיוון שעבר עליו רגל אחד ולא הביא (נדרו) **עובד בעשה** [נ"א פירוש כיון שעבר עליו רגל אחד ולא הביא נדרו עובר בעשה] דכתיב (דברים יב:ה-ו) ובאת שמה. והבאתם וגו' אבל בבל תאחר עד שיעברו עליו שלש רגלים אליבא דסתם [תנא ד]ברייתא או שלשה כסדרן אליבא דרבי שמעון.

אמר רב זביד משמיה דרבא כגון שהיה חולה פירוש כגון שהיה הולד חולה בעצרת שאי אפשר להקריבו כדתניא בספרי בפרשת כל הבכור מנין לבעל גרב ולבעל יבלת ולבעל חזזית זקן חולה ומזוהם פירוש מנין שכל אלו מומין ואינם ראוים לקרב על גבי מזבח תלמוד לומר (מום רע) [כל מום].

דף ו:

בשלמא רגלים בלא שנה משכחת לה פירוש כגון שנדר קודם הפסח שעברו עליו פסח שבועות סוכות ועדיין לא נגמרה לו שנה עד ניסן הילכך רגלים מלאו ושנים לא מלאו אלא שנה בלא רגלים היכי משכחת לה אליבא דרבנן אבל אליבא דרבי שמעון דסבר שלש רגלים [כסדרן] וחג המצות תחלה אפשר כגון שנדר בראש חדש אייר אחר חג המצות שנגמרה שנה ועדיין לא נגמרו רגלים ואין עמו רגל [אחר] חוץ מפסח אליבא דרבי שמעון דאינו עובר עד שיעברו עליו שלש רגלים כסדרן.

אלא למאן דלית ליה כסדרן היכי משכחת לה. ולרבי (יהודה) **נמי משכחת לה וכו'** אלא לרבנן היכי משכחת לה ואהדרינן משכחת לה כדתני רב שמעיה עצרת [פעמים ה'] פעמים ו' פעמים ז' הא כיצד שניהם מלאים פירוש ניסן ואייר שבעה כמו שפירשנו ר"ח ז"ל ושיילינן מאן תנא דפליג עליה דרב שמעיה ואהדרינן אחרים דתניא וכו' פירוש שאין להם לא חסרים ולא שלמים אלא לעולם ניסן מלא ואייר חסר (וכן שאר החדשים אחד מלא ואחד חסר) ושמעינן להו להאי סברא מהא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בלבד כגון אם היתה ראש השנה בשנה זאת יום א' יהיה לשנה הבאה יום חמישי ונמצא ביניהם ד' ימים יום א' יום ב' יום ג' יום ד' וכן עצרת אם היתה בשנה זו יום ד' תהיה לשנה הבאה יום א' נמצא ביניהם ד' ימים יום ד' ויום ה' ויום ו' ויום ז' ואי אתה מוצא שנים כסדר הזה אלא אם כן היו חדשים כסדרן וביאור דבר זה אם יהיה ראש השנה אליבא דאחרים יום א' מרחשון יהיה יום ב' ויום ג', כסלו ד', טבת ה' ו', שבט ז', אדר א' ב', ניסן ג', אייר ד' ה', סיון ו', עצרת ד', תמוז ז' א', אב ב', אלול ג' ד', לשנה הבאה תשרי ה', מרחשון ו' ז', כסלו

א', טבת ב' ג', שבט ד', אדר ה' ו', ניסן ז', אייר א' ב', סיון ג', עצרת א', [תמוז ד' ה' אב ו' אלול ז' א'] הנה נתבאר לך שאי אפשר שיהיה בין ראש השנה לראש השנה ובין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד אלא אם כן היו חדשים כסדרן חדש ב' ימים וחדש יום אחד. ואם היתה שנה מעוברת חמשה פירוש אם היתה שנה זאת יום ב' אליבא דאחרים והיא מעוברת תהיה השנה הבאה יום ז' נמצא ביניהם ה' ימים יום ב' יום ג' ויום ד' ויום ה' ויום ו' ובלבד שתעשה אדר שני (מלא) [וניסן] יום אחד מפני שניסן לעולם מלא, ואם תעשה ב' ימים לניסן נמצא אייר יום אחד ונמצא ניסן חסר. וצריך אתה לידע שזה שאמרנו ואם היתה שנה מעוברת המשה הוא בין עצרת של שנה שקודם המעוברת ובין עצרת של שנה המעוברת אבל בין עצרת של שנה מעוברת ובין עצרת של מוצאי המעוברת ד' ימים הן (וביאור דבר) זה אם היתה ראש השנה יום ב' מרחשון יום ג' ד' ,כסלו ה', טבת ו' ז', שבט א', אדר [ראשון] ב' ג', אדר שני ד', ניסן ה', אייר ו' ז', סיון א', עצרת ו', תמוז ב' ג', אב ד', אלול ה' ו', לשנה הבאה ראש השנה ז', נמצא בין ראש השנה זו לראש השנה שעברה ה' ימים ב' צ' ד' ה' ו'. מרחשון א' ב' כסלו ג' טבת ד' ה', שבט ו', אדר ז' א', ניסן ב', אייר ג' ד', סיון ה', עצרת ג', נמצא בין עצרת לעצרת שעבר ד' ימים ו' ז' א' ב'. הנה נתבאר לך לפי חשבון שבין ראש השנה שעברה ובין שנה המעוברת הוא החשבון אבל בין המעוברת ומוצאי המעוברת ד' ימים בלבד בין עצרת לעצרת אבל בין ראש השנה של מעוברת ובין ראש השנה של מוצאי מעוברת נמי המשה (נמצאת אומר) אם היתה שנה מעוברת בין עצרת שבה ובין עצרת שעבד ה' ימים (ובין ראש השנה זאת המעוברת ובין ראש השנה הבאה ה' ימים) כמו שיתבאר מן החשבון.

דף ז.

ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום [צריך אתה לידע בכור במל מום] מצותו שיאכל בשנתו כדתנן (בכורות ד:א) הבכור נאכל שנה בשנה [בין תם בין בעל מום שנאמר (דברים טו:כ) לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה] ואם היה תמים שהוא עתיד להקרב אין מונין לו אלא מיום שנולד מפני שהוא (עומד לאכילה) [עתיד להאכל] וראוי לאכול (בו) ביום שנולד. ואתמיהינן **בעל מום מי מצי אכיל ליה** פירוש ואף על גב שהוא בעל מום אינו ראוי לאכילה אלא לאחר ח' ימים דפחות משמונה נפל הוא. ואהדרינן **דקים ליה** [**בגויה**] **שכלו** (לו) **חדשיו**.

דף ט.

אתה מונה שנת החמשים ואי אתה מונה שנת חמשים חסר אחת שמטה היא דכתיב "וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה" (ויקרא כה:ח) ושנת חמשים יובל וסברי רבנן ששנת יובל אינה עולה למנין שני שבוע כדתניא בספרא (בהר א:ו) יכול שנת היובל עולה (למנין) [לכאן ממנין] שני שבוע תלמוד לומר "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך" (ויקרא כה:ג) שני זריעה וזמירה עולה למנין שני שבוע ולא שנת יובל עולה למנין שני שבוע" הילכך מאחר ששנת יובל חושבין [שנת יובל מונין ו' שנים] ומשמיטין שביעית וחושבין שנת היובל שנת שמטה היא [וזהו] פירוש **שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים חסר אחת** כלומר שהוא [שנת] שמטה כמו שפרשנו שלא תחשוב שנת יובל בשאר השנים ותתחיל לחשוב שש שנים מאחר שנת תשע וארבעים ותחשוב שנת היובל משש השנים ונמצאת זורע ה' שנים מאחר היובל ומקדש שביעית לשנת תשע וארבעים שהיא (שישית) ליובל **כרבי** (**יהודה**) **דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן** כלומר עולה ליובל ועולה (לשני) שבוע.

דף ט:

אלא רבי יהודה מאי טעמיה פירוש מאי טעמיה דרבי יהודה שעשה עיקר היובל שלוח עבדים ולא פשה תקיעה עיקר ואמרינן (קסבר) מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו (פירוש) [כי] כך סדר הפסוקים "והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם: וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו: יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם" (ויקרא כה:ט-יא) רבי יהודה סבר מקרא נדרש לפניו כלומר "יובל היא" במה בפסוק שלפניו שהוא "וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ" שהוא שלוח עבדים ולא לפני פניו שהוא "והעברת שופר תרועה".

אמר ר' חייא [**אמר ר' אבין**] (**בר אבא**) **אמר רבי יוחנן זו דברי רבי** (**יהודה ורבי**) **יוסי** [**בר יהודה**] **אבל חכמים אומרים שלשתן מעכבות** פירוש שלוח עבדים והעברת שופר והשמעת קרקע קסברי מקרא נדרש לפניו שהוא "וקראתם דרור" הרי שלוח עבדים ולפני פניו "והעברת שופר תרועה" הרי תקיעה ולאחריו לא תזרעו ולא תקצרו הרי השמעת קרקע הילכך שלשתן מעכבות.

אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב (**ערב שביעית**) **שלשים יום לפני ראש השנה עלתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית**. צריך אתה לידע עיקר הדבר ואחר (כך) יתברר לך (פירושו הילכך הלכה זו הא) [פירוש ההלכה] דתנן "אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה" (שביעית ב:ו) היינו סבורים שכך הוא פירוש משנה זו דתנא קמא דמשנה זו דאמר פחות משלשים יום [לפני ראש השנה] (שלשים יום) בלבד בעי כדי שתקלוט קודם ראש השנה ובא רב נחמן ופירש דלא פליגי הני תנאי (עם הני תנאי) אלא בקליטה דתנא קמא סובר לשלשים יום קולטת ורבי יהודה סובר לשלשה ימים קולטת ורבי יוסי ורבי שמעון סברי דלשתי שבתות קולטת. וכולהו מודו דצריכין אנו [לשלשים יום] שתעלה לנו שנה אחר שתקלוט ואחר כך יהא מותר לקיימה בשביעית. ופירש אליבא דרבי אליעזר דאמר שאין חשוב שנה אלא שלשים יום ומשום הכי **אמר רב נחמן** (**אמר רבה בר אבוה**) **לדברי האומר שלשים יום וכו'** ועל הא אמרינן **אלא מאי רבי אליעזר שלשים ושלשים בעי** פירוש הא ברייתא דתניא בה אחד הנוטע שלשים יום לפני ראש השנה ששמענו ממנה דלשלשים קלטה הנטיעה ולא תעלה לו שנה אלא לשלשים יום. אי רבי מאיר הוא אי אפשר דהא לא בעי אלא יום אחד והאי ברייתא אמרה דשלשים יום הוא שחשוב שנה אבל פחות מכאן לא ואי רבי אליעזר שלשים ושלשים בעי שלשים לקליטה ושלשים אחרים כדי שתעלה לו שנה כמו שפרשנו למעלה שאנו צריכין שתעלה לנו שנה אחר הקליטה [שביתה כמו שפרשנו] ואי נמי סבר כרבי יהודה דלשלשה ימים קלטה שלשה ושלשים בעי שלשה לקליטה ושלשים שתעלה לנו שנה דהא פירוש רב נחמן דאפילו רבי יהודה סובר שלשים בעינן ואחר כך תעלה לנו שנה כדאמרינן לדברי האומר שלשה צריך שלשה ושלשים. ופרקינן **לעולם רבי מאיר** הוא דאמר יום אחד בשנה חשוב שנה וזה שהצריך האי תנא שלשים יום לפני ראש השנה לא כדי שתעלה לנו שנה אלא כדי שתקלוט קודם ראש השנה. ואקשינן **אי הכי שלשים ואחד יום בעי** [פירוש אפילו תוקמיה כרבי מאיר שלשים ואחד בעי] שלשים לקליטה ויום אחד אחר שלשים כדי שתעלה לנו שנה אחר הקליטה. ופרקינן **יום שלשים עולה לכאן ולכאן** כלומר הוא (סוף) הקליטה וחשבינן אותו כאלו אחר הקליטה הוא לענין יום אחד בשנה חשוב שנה. ואם תשאל מאחר שעמדה הברייתא (בזו) לבי מאיר אמאי תנא בה פחות משלשים יום לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשביעית משום שלא קלטו דאוקמינין לרבי מאיר דסבר קליטה לשלשים יום וכדאמרינן כי קאמר רבי מאיר שלשים לקליטה (אלא) לא עלתה לו שנה למה והא רבי מאיר סבר יום אחד בשנה חשוב שנה. תשובתך יש לומר לא אמר רבי מאיר יום

אחד בשנה חשוב שנה אלא אם היה אותו היום אחר הקליטה אבל הכא משלא קלטה לא עלתה לו שנה.

דף יא.

רבי אליעזר אומר מנין שבתשרי נולדו אבות. פירוש אברהם ויעקב אבל יצחק מודו שבניסן נולד וכדקיימא לן במכילתא דרבי [ישמעאל] (שמעון בר יוחי יב:מא) בחצי הלילה נדבר עם אברהם אבינו בין הבתרים, בחצי הלילה נולד יצחק, בחצי הלילה לקו בכורות וכו'. **רבי יהושע אומר מנין שבניסן נולדו אבות שנאמר "ויהי בשמונים שנה וגו'** (מלכים א' ו:א). קשיא לן טובא מאי ראיה יש מפסוק זה והא בהדיא כתוב ביה "בחודש זיו הוא החדש השני" שמענו שאייר שהוא החדש השני הוא [הנקרא] חדש זיו והוא אומר דניסן הוא חדש זיו דאמר מנין שבניסן נולדו אבות ואמר חדש **שנולדו בו זיותני עולם** אלמא ניסן הוא חדש זיו (אצלנו). והאי קושיא קשיא אצל רבינו יוסף הלוי ז"ל ולא תשכח בה (פירוקה) דדייק.

דף יא:

רבי אליעזר אומר אותו היום שבעה עשר במרחשון היה יום שמזל כימה שוקע ביום. צריך אתה לידע צורת הרקיע והמזלות ומהלך השמש בכל חדש וחדש ובכל מזל ומזל ואחר כך תבין (כיצד) מזל כימה שוקע בי"ז במרחשון. וצריך אתה לידע שהמזלות שנים עשר כנגד י"ב חדש ואלה שמותם טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים. והשמש מהלכת חדש בכל מזל ומזל שלשים יום בכל מזל כנגד שלשים מעלות, שבכל מזל מעלה אחת בכל יום לפי (קירוב) החשבון אבל לפי דקדוק החשבון מהלכת בכל מזל ומזל שלשים יום ועשר שעות וחצי שעה, נמצאת מקפת שנים עשר מזלות בשס"ה ימים וששה שעות וזאת היא שנת החמה. והשמש בחדש ניסן בטלה, אייר בשור, סיון בתאומים, אב באריה, אלול בבתולה, תשרי במאזנים, מרחשון בעקרב, כסלו בקשת, טבת בגדי, שבט בדלי, אדר בדגים. וזה שאמרנו שהשמש בניסן בטלה אייר בשור וכן שאר החדשים לאו למימרא שבכל שנה ושנה כן הוא שבראש חדש תהיה השמש במעלה ראשונה ממזל טלה ותהלך כל החדש בכל המזל (וכן שאר החדשים לא) אלא יש שנים שאין השמש מגעת לטלה עד כ' בניסן או עד שנים ועשרים [באדר שני] (וכן נמי יש שנים שתגיע למזל טלה בכ"ה באדר שני) וכן נמי יש שנים שאין מגעת למזל מאזנים עד כ"ו [בחדש אלול] (בתשרי וכן נמי יש

שנים שתגיע למזל מאזנים בכ"ט אלול) וכן נמי יש שנים שלא תגיע למזל מאזנים עד שלשה ימים במרחשון. וכן כל חדש וחדש לפי שאין חשבון לבנה שהוא חשבון חדשים וחשבון שנת החמה שהוא חשבון מזלות יוצאין כאחת ששנת החמה שס"ה יום ושש שעות וחשבון שנת לבנה שנ"ד יום ושמנה שעות ותתע"ו חלקים מאלף ושמנים חלקים בשעה. ולפיכך אין החשבון יוצא כאחד ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה עשרה ימים וכ"א שעות ור"ד חלקים. מיהו כיון שרוב השנים חמה בניסן במזל טלה בין בסוף החדש בין באמצע בין בראש וכן באייר בשור וכן בכל החדשים קורין החדשים על שם המזלות ואנו אומרים טלה לניסן שור לאייר תאומים לסיון וכן בכל חדש וחדש כמו שפירשנו. וצריך אתה לידע שהמזל שתהיה בו השמש והמעלה שבה השמש היא עולה תחלת היום מהמזרח ומעלה שכנגדה במזל שביעי שוקעת במערב כגון אם היתה מעלה עשירית ממזל טלה עולה מן המזרח באותה שעה מעלה עשירית ממזל מאזנים שהיא שביעית לטלה שוקעת במערב ובזמן שמעלה עשירית ממזל טלה באמצע רקיע מעלה עשירית ממזל מאזנים שוקעת תחת הארץ כנגד התהום וכן נמי בזמן שמזל מאזנים עולה מן המזרח מזל טלה שוקע במערב ובזמן שמזל מאזנים באמצע הרקיע למעלה על הארץ מזל טלה שוקע תחת הארץ כנגד התהום וכן נמי בזמן שמזל שור עולה מן המזרח מזל עקרב שוקע במערב ובזמן שמזל שור באמצע הרקיע למעלה על הארץ מזל עקרב שוקע תחת הארץ למטה וכן נמי בזמן שמזל עקרב עולה מן המזרח מזל שור שוקע (במערב ובזמן שמזל עקרב באמצע הרקיע למעלה על הארץ מזל שור שוקע) תחת הארך כנגד התהום. ועל הסדר הזה הם שנים עשר מזלות (כל) מזל שיעלה מן המזרח שביעי לו שוקע במערב וכל מזל שיהיה באמצע הרקיע למעלה על הארץ שביעי לו למטה מן הארץ כנגד התהום. וצריך אתה לידע שהמזלות בגלגל תשיעי ותחת גלגל התשיעי הגלגל השמיני (בו) [אלו] הכוכבים הקבועים והם שקוראין אותם בלשון ערבי (אל כוכב אלי בבוטת) [לבוכא עאת]. ומן הכוכבים האלו שבמזל השמיני כ"ח כוכבים כנגד שנים עשר מזלות מכוונים כנגדם מחולקים עליהם וכל כוכב מהם נקרא מחנה ויש שם מחנה שיש בה שלשה כוכבים כאחד ויש שם מחנה שיש בה ארבעה וחמשה כוכבים וששה. ואלו היינו צריכים לצורתם היינו צרים אותם והם מכוונים כנגד המזלות שתי מחנות ושליש מחנה לכל מזל ומזל והם שקוראים אותם בלשון ערבי (אל מאנזל) [אל מחל] ומחנות אלו אין אנו יודעים שמותם בלשון ערבי ואין אנו יודעים שם אחד מהם חוץ מכימה והוא במחנה השלישית למחנות שהיא מכוונת כנגד ראש מזל טלה והוא שקורין (אותה) בלשון ערבי (תתה) [תריה] ונמצאת מחנה כימה מכוונת בין מזל טלה

ומזל שוב שלישית למזל טלה ושני שלישיה למזל שוד. ובשבעה עשר במרחשון השמש במזל עקרב בי"ז מעלות בו וקיימא לן דבאמצע היום נכנס נח לתיבה כדכתיב "בעצם היום" (בראשית ז:יג) ותניא בספרי (דברים שלז:א) [וידבר ה' אל נח] בעצם היום הזה עד שאמר המקום הריני מכניסך לתיבה בחצי היום וכל מי שאפשר (בידו) למחות יבא וימחה וקיימא לן שלא נכנס (נח) לתיבה עד שהתחיל המטר [ודחפוהו המים] כדכתיב "מפני מי המבול" (בראשית ז:ז). ואמרו נח מקטני אמנה היה שנאמר "מפני מי המבול" שלא נכנס עד שהתחיל המטר. הא למדת שבאמצע היום ירד המבול ובאמצע היום [נכנס ו]השמש באמצע הרקיע והשמש היתה באותו היום במזל עקרב באמצע המזל כמו שפרשנו למעלה. והנה אנו צרים צורת גלגל אחד ובו שנים עשר מזלות והוא גלגל המזלות (והשמש בתוך מזל עקרב) [ובו השמש בתוך ובו מזל עקרב] והגע בעצמך כאלו בתוך המזל (היא) כדי שיתבאר לך למראית העין. וגלגל אחר תחתיו ובו כ"ח מחנות כמו שפירשנו למעלה והוא גלגל הכוכבים הקבועים. והנה אנו צרים מזל כימה מכוון בין טלה לשור. וזו היא צורת הרקיע והארץ ומזל עקרב באמצע הרקיע למעלה ומזל שור שבו כימה שוקע תחת הארץ כדי שיתבאר [לך] למראית העין [*א].
(ולמראית העין) יתבאר לך מצורה זו שבזמן שמזל עקרב באמצע הרקיע מזל (שור) שבו כימה שוקע תחת הארץ.
ורי יהושע אומר אותו היום שבעה עשר באייר היה. כבר פירשנו למעלה שבאייר השמש במזל שור שבו כימה הלכך באייר שהשמש במזל שור באמצע היום כשהיא השמש באמצע הרקיע כימה נמי למעלה ודבר פשוט הוא.

דף יג.

(**הדר**) **אמר רבי ירמיה לאו מילתא היא דאמרי.** פירוש שאמרתי וקים להו לרבנן דהא אשכחן דקים להו מבעיא **דבעי מיניה** (**חברייא**) **מרב הונא עומר שהקריבו וכו'** ודחינן להא סיעתא דרבי ירמיה ואמר ליה מאי ראיה אייתית ודלמא דלא עייל כלל [כלומר] **ודלמא לא הקריבו** [כלל] אלא ממה שהיה כשעלו לא הביא לא שליש ולא רביע ולא כלום אבל אילו היה רבעא (או דנקא) הוי להו ספק שמא שליש הוא ולא קים להו. ודחי רבי ירמיה ואמר לא סלקא דעתך דלא עייל כלל שאלמלא כן בחמשה יומי פרי לכחחלה וחזי לטחינה אלא שכבר הביא פחות משליש ונגמר באותן חמשה ימים ואקשו עלה דרבי ירמיה ואכתי בחמשה יומי תמלא ותהא ראויה לטחינה אלא מאי אית לך למימר ארץ צבי כתיב בה וממהרת להגדיל ומשום הכי נגמרה תבואה שלא הביאה שליש בחמשה

יומי הכא נמי יש לומר שלא הביאה כלום לא שליש ולא רביע ומשום שהיא ארץ צבי עשתה לחמשה [יומי] ואידחייה האי סייעתא דרבי ירמיה ועמדה תשובה הראשונה דכל שעוריה דחכמים כך הם וקים להו.

דף יד.

בצלים הסריסים (**ופול המצרי**) **איכא ביניהו**. פירוש לרבי עקיבא דאמר שאין קרוין ירקות ומתעשרין לשנה הבאה אלא שגדלין על כל מים הני פול דמצרי אינם גדלין על כל מים (דהא צריכין הפסקה ועל מים שיורדין עליהן בזמן הפסקה מפסיד להו ולא מועיל להו הילכך אינן גדילין על כל מים) אלא על רוב מים הילכך כגורן ויקב דמי ומתעשרין לשנה (שעברה אליבא דרבי עקיבא ולרבי יוסי הגלילי דאמר יצאו ירקות שגדלין על מי שנה הבאה דשמעינן מהאי מימרא דכל מה שצריכין למי שנה הבאה אפילו עונה אחת ירק הן ומתעשרין לשנה הבאה הני פול המצרי ובצלים הסריסים אף על פי שיש עת שאין הנאה להן במים הואיל ואיכא עת דצריכי למי) הבאה אחר ההפסקה כירק הן ומתעשרין לשנה הבאה. והא דתניא דבצלים כרבי עקיבא אזלא דהא תנינא בה אם מנע מהן מים מתעשרין לשעבר שנמצאו שאינן גדלים על כל מים אלא על רוב מים וכגורן ויקב דמי (ואם לא מנע מהן נמצאו גדילין על כל מים וכירק דמי) ומתעשרין לשנה הבאה.

דף יד:

שוה לאילן (**בשלשה דרכים**) **לערלה ולרבעי ולשביעית**. (פירוש לשביעית [ע"י ל"י הא דתנן] עד מתי חורשין (בשדה) אילן וכו' (שביעית א:א) ותנינן איזהו שדה אילן (שביעית א:ב) [על כל ג' אילנות לבית סאה. ועל הא אמרינן ולשביעית פירוש אם היה בתוך סאה אילן] של תאנים ואילן של רמונים ואתרוג אתרוג נמי חשוב אילן כאחד מהם ושלשה אילנות הם וחורשין כל (בית) סאה בשבילן וכן נמי אם היו שלשה אתרוגין בתוך בית סאה ג' אילנות חשובין וחורשין כל (בית) סאה בשבילן וכן נמי אם חנט אתרוג בשישית ונכנס בשביעית נוהגין בו מנהג שישית ואזלינן בתר חנטה כאילן לענין שביעית.

דף טו.

ואיירי דמשמשי ביה כולי עלמא. פירוש בשביעית בזמן שכל בני אדם נכנסים בגנות ופרדסים ואין מוחין בידם אינן יכולין למשמש באילנות גדולות, אבל אתרוג מפני שהוא קצר והכל אוהבין אותו ומשמשין בו אינו חונט עד שנה רביעית מן השבוע.
שבט דחדשים או שבט דתקופות. כבר פרשתי למעלה שהשמש [מהלכת] כל מזל ומזל מי"ב מזלוח בשלשים יום ועשר שעות ומחצה נמצאו ימי שני החמה שס"ה יום ושש שעות ומנין זה כגון אם היתה השמש בתחלת מזל טלה אינה חוזרת לתחלת מזל טלה עד שס"ה יום ורביע נמצאת השמש מהלכת בכל מזל ומזל שלשים יום ועשר שעות ומחצה וצ"א יום ושבע שעות ומחצה בכל תקופה ותקופה. ומנין שנות הלבנה שנ"ד ימים וח' שעות ותתע"ו חלקים נמצאת שנת החמה מוספת על שנת הלבנה עשרה ימים וכ"א שעות ור"ד חלקים. וחשבון חדשים היא בשנת לבנה וחשבון תקופות בשנת חמה ולפי אותן הימים שמוספת שנת החמה על שנת הלבנה נמצאו התקופות אינן בתחלת החדשים אלא פעמים נופלת תקופת תשרי בעשרה ימים בתשרי ופעמים ופעמם בי"א בתשרי (ופעמים בעשרים בתשרי) וכן נמי תקופת טבת פעמים נופלת בעשרה בטבת ופעמים בעשרים בטבת ופעמים באחד [או בשנים] בשבט ונמצאת אומר בשנה שתקופת טבת נופלת בשבט, שבט של אותה שנה בטבת הוא לענין תקופה ואדר של אותה שנה הוא שבע דתקופה, דהא בזמן שתקופת טבת נופלת בטבת שבט אחר תקופת טבת ובזמן שתקופת טבת נופלת בשבט שבט בטבת ואדר שהוא אחר התקופה בשבט וזהו (שנת) שבט דתקופה.

דף טו:

אמר רבי יוחנן נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה. פירוש שאמר שאף על פי שחנעו קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה מפני שהן עושין בריכה אחת בשנה. ואותביה רבי שמעון בן אלקיש מהא דתניא בנות שוח שביעית שלהן (שניה שהן עושות לשלש שנים פירוש שנת שביעית שלהן) שניה לפירותיהן כלומר אין עושין בשבע שנים אלא שתי בריכות מפני ששנה ראשונה מן השבוע ושנייה אינן ראוין לאכילה עד סוף שנה שלישית [דנטע] עד שתכנס ט"ו יום משבט משנה רביעית הרי טעינה אחת טעינה שניה (נמי) ממתנת שנה רביעית חמישית וששית עד ט"ו משנה שביעית ואחר כך ראוין לאכילה והא תניא בנות שוח אף על פי שאין עושות בריכות אלא לג' שנים אף על פי כן מפני שחנטו קודם ט"ו ימים בשבט משנה רביעית קארי לה שנה שאלמלא לשנה הבאה

מתעשרין שביעית שלהן שלישית הוה ליה למימר מפני שיש ו' שנים לשתי טעינות ושנה שביעית תחלת טעינה שלישית היא אלא מפני שחנטו קודם ט"ו בשבט לשנה שעברה שהיא שנת ששית מתעשרין ומשום הכי תני שביעית שלהן שניה שאף על פי שנכנסה שביעית מפני שחנטו קודם ט"ו בשבט לשנה שעברה נחשבין (שמעינן מינה דלשנה שעברה מתעשרין הילכך לשנה שעברה מתעשרין) ואמאי אמרת דנהוג עלמא כרבי נחמיה דאמר לשנה הבאה מתעשרין (ושתיק).

דף טז.

שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן. ואם תשאל ומה ענין פירות האילן לשתי הלחם יש לומר שהשם דומה לפירות האילן שפירות האילן נקראו בכורים כדכתיב "מראשית כל פרי האדמה" (דברים כו:ב) ושתי הלחם נקראו בכורים כדכתיב [חלות] "תהיינה חמץ תאפינה בכורים להי' כלומר הביאו בכורים" (ויקרא כג:יז) כדי שיתברכו לכם בכורי הפירות.

דף יט:

והכא בעיבור שנה קמיפלגי דתניא כמה עיבוד שנה שלשים יום. פירוש אדר ראשון משלשים יום.

רבן שמעון בן גמליאל אומר חדש. פירוש חדשה של לבנה כ"ט יום וכך פירוש שמועה זו דתנא קמא סבר דאין יוצאין אלא על אדר ראשון סבר דאדר ראשון שלשים יום ובזמן שיודעין באיזה יום הוקבע ראש חודש של אדר ראשון אינן צריכין לצאת על אדר שני מפני שמשידעי קבוע אדר ראשון מונין שלשים ומקדשין יום ל"א והוא ראש חודש (של אדר שני וזה התנא שאמר יוצאין על אדר שני סבר דאדר ראשון) כ"ט יום. ואקשו אי **דידעי חדש נמי ידעי** פירוש כלומר כשם שאמרת דתנא דסבר דחדש העבור שהוא אדר ראשון (שלשים יום הוא דסבר דאין יוצאין אלא על אדר אחד מפני שמונין שלשים יום ומקדשין יום ל"א וממנו גומרין) לאדר שני כך נמי מאן דסבר דאדר ראשון כ"ט יום אינן צריכין לצאת אלא על אדר ראשון וממנו מונין כ"ט יום ומקדשין יום שלשים ואמאי תני אם נתעברה שנה יוצאין על אדר שני מפני הפורים. ומפרקינן האי תנא דאמר חדש העבור פעמים עושה מעובר משלשים ופעמים עושה אותו כ"ט (ומשום הכי) צריך לצאת על אדר שני לידע אם אדר ראשון משלשים היה או מכ"ט.

שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר מותיב רב נחמן וכו' עד דמצוה לקדם [על פי] הראייה. פירוש (פעמים) אף על פי שהוא דבר ידוע שהוא יום ראש חודש שלוחים יוצאין ומודיעין שנראה החדש כדי לקדש על הראייה ולא על החשבין ואף על פי שהחשבון והראייה שוין.

דף כ.

ואיכא דאמרי (**אמר רב נחמן**) **אף אנן נמי תנינן** [משנה] דשמעית מינה דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר דתנן **על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי אי אמרת בשלמא לעולם חסר** ואי אפשר לעולם מלא אם חל להיות תשעה ועשרים בו יום ששי יוצאין יום שביעי שהוא יום שלשים **כדי לקדש אראיה** שאי אפשר שנעשה אותו שלשים **אלא אי אמרת לפעמים חסר** מכ"ט פעמים מלא משלשים **אמאי מחללין עליהן** שבתות אם חל כ"ע יום ששי הואיל ואפשר שיהא מלא משלשים **מעברינן ליה** כדי שלא יחללו את השבת ומשלימין יום השבת לשלשים **ונקדשיה למחר** בחד בשבת שהוא יום ל"א ולא נחלל עליו את השבת ואמאי תנינא על ניסן ועל תשרי אלא שמע מינה דבעולם אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. ואהדרינן ליה לרב נחמן **אי איקלע יום שלשים בשבת הכי נמי** פירוש לעולם פעמים מלא פעמים חסר עבדינן ליה והא דאמרת אם כן אמאי מחללין עליו את השבת ונעבריה האידנא ונקדשיה למחר הכי נמי אי איקלע יום שלשים בשבת אין מחללין ויוצאין בו אלא משלימין אותו ומקדשין חד בשבת ובו יוצאין **והכא במאי עסקינן** פירוש זה שאמרנו מחללין כגון **דאיקלע יום אחד ושלשים** שהוא ראש חדש ודאי חל להיות **בשבת** ומשום הכי מחללין עליו את השבת. **ואתא רב כהנא ואקשי** על רב נחמן קושיא אחריתי דאמר דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר מהא דתנן **בזמן שבית המקדש קיים מחללין אך על כולם מפני תקנת הקרבן** (שמעינן מינה דכל שנים עשר חדש אין מחללין עליהם אפילו ניסן ותשרי אלא משום תקנות הקרבנות) פירוש כדי שיקריבו קרבן ראש חדש אבל **לקדש על הראיה לא** שאלמלא מחללין לקדש על הראיה מאי איריא בזמן שבית המקדש קיים אפילו חרב נמי מחללין (כדי) **לקדש על הראיה** (אלא שמע מינה דאין מחללין לקדש על הראיה) ואין מחללין אלא אם כן נסתפק היום. **בשלמא אי אמרת זמנין מלא וזמנין חסר משום הכי** יוצאין להודיעך אדר זה שעבר אם מלא היה אם חסר **אלא אי אמרת לעולם חסר אמאי מחללין** (והא דבר ידוע הוא. ואם תאמר כדי לקדש אראיה הא קיימא לן מהאי משנה דאמר) ובזמן שבית המקדש קיים

מחללין אף על כולן דאין מחללין לקדש אראיה כמו שפירשנו. ועמדה **התיובתא** על רב נחמן אליבא דהאי לישנא בתרא דאיכא דאמרי.
כי אתא עולא וכו' פירשה רבינו חננאל ז"ל.

דף כ:

אמר ליה אבוה דרבי שמלאי לשמואל ידע מר האי מילתא [**דתנן**] (**דתניא**) **בסדר העבור וכו'. כי סליק רבי זירא וכו' וזה שאמר אבוה דרבי שמלאי** לפני רבינו שמואל **מחשבין את תולדותיהן נולד קודם חצות בידוע שנראה קודם לשקיעת החמה** (**למאי נפקא מינה לאכחושי סהדי**. צריכין אנו לבאר תחלה מפני מה אם נולד קודם חצות נראה קודם לשקיעת החמה) ובאיזה מקום ראיה זו ומאי הוא המולד ואחר כך אנו מפרשין דרך ההלכה. צריך אתה לידע שהגלגלים עשרה זה בתוך זה גלגל הראשון שאנו רואין הוא גלגל הירח שני לו (למעלה הימנו) [וסמוך לו] גלגל ככב שלישי לו שלמעלה הימנו [גלגל] נגה רביעי גלגל חמה חמשי גלגל מאדים ששי גלגל צדק שביעי גלגל שבתאי שמיני גלגל הככבים הקבועים כגון כימה ועש וכסיל גלגל תשיעי הוא שבו שנים עשר מזלות גלגל עשירי הוא (גלגל) החוזר שמהלך בכולן והוא סובב בכ"ד שעה הילוך שוה עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. וזה שאנו אומרים [כי] בתקופת טבת השמש במזל פלוני בתקופת ניסן במזל פלוני בחדש פלוני במזל פלוני. וכן שבעת הככבים לאו למימרא דבגופו של מזל הוא דהא השמש בגלגל רביעי והמזלות בגלגל תשיעי אלא כשהיה [לצפון עולים ויורדים] המזל בגלגל שלו מכוון כנגד [מזל] משנים עשר מזלות אמרינן במזל פלוני הוא מהלך כלומר כנגדו. וכן הירח וכן שאר הככבים שהם שבתאי צדק מאדים חמה נגה ככב לבנה וכל ככב (וככב) מהלך בגלגל שלו לפי רוב היקף גלגלו ולפי קטנו מי שהוא בגלגל עליון מהלך בימים הרבה וכל גלגל שהוא (גדול) [למעלה] מחברו מהלך בגלגלו יותר מגלגל חברו ולפיכך השמש מהלכת בגלגל שלה בשנה אחת [ושבתאי בשלשים שנה לפי שהשמש בגלגל רביעי] ושבתאי בגלגל שביעי וכן נמי מהלכת השמש גלגלה בשס"ה יום ורביע יום והירח (בשמנה ועשרים) [בכ"ט] יום לפי שגלגל חמה גדול מגלגל לבנה. ומן הצורה הזאת יתבאר לך שכל גלגל שלמעלה גדול משלמטה. וזו היא צורת הגלגלים והמזלות וצורת הארץ [*ב]
וצריך אתה לידע שזה שאנחנו צרים גלגלים [הללו] גלגל בתוך גלגל אחד לככב אחד לאו למימרא שכך היא צורתם וכך הם הגלגלים שאין לככב אחד אלא גלגל אחד לא אלא גלגלים הרבה יש יותר מזה הצורה. מיהו עשרה גלגלים הללו הם גלגלים שהככבים

מהלכין בהן ויש לכל ככב וככב גלגלים אחרים נוטין [כנגד גלגל האחד] (לצפון ועולין ויורדין וגלגלין מכוונין כנגד גלגל החוזר) וגלגלים (אינם) מכוונים חוץ מגלגל של עצמו של ככב מהלך בו. וצריך אתה לידע שהשמש יש לה שני גלגלים והירח שלשה ושבתאי צדק מאדים כל אחד יש לו ארבעה גלגלים (וככב ונגה כל אחד מהם יש לו חמשה גלגלים) ומן הגלגלים הללו [יש מהן] שהן סובבין כל הארץ והארץ בתוכן ומהם גלגלים (שהן אינן סובבין הארץ) [שהם סובבים ואינם מקיפים כל הארץ]. ועשרה גלגלים שצרנו אותם שהם גלגלים שהככבים מהלכין בהן סובבין הן בארץ ולו היינו צריכים לצורת גלגלים הללו היינו צרים אותם ומבארים אותם. וצריך אתה לידע שהשמש והירח ושאר הככבים מהלכין ממערב למזרח כל אחד בגלגל שלו והגלגל העשירי מהלך בהם כשני בני אדם שרצים זה לקראת זה ולפיכך אנו רואין השמש זורחת בתחלת היום במזרח ושוקעת במערב שהגלגל החוזר הוא משקיעה והוא מזריחה והיא מהלכת גלגלה בשס"ה יום ורביע יום מעלה פחות חלק בכל יום לפי קירוב החשבון. ומשלו משל בהילוך השמש והירח בגלגלה כנמלה המהלכת על גבי הרחיים הגע עצמך כאלו רחיים סובבים מן המזרח למערב ונמלה מהלכת על גבה מן המערב למזרח בנחת לפי הילוכה נמצאת הרחיים מוליכין הנמלה ומביאין אותה כמה פעמים והנמלה [לא] הלכה בעגול הרחיים אלא דבר מועט וכשתתן לבך לדבר זה תראה אותו דבר ברור הוא. וצריך אתה לידע שבזמן שתתקבץ הלבנה עם החמה (פירוש) שיהיו זה כנגד זה במעלה אחת חשבינן לה כאלו מתה מפני שהיא באותה שעה אפלה עד מאד מפני שאור הלבנה מאור החמה הוא ומאור החמה הלבנה מאירה שאור החמה נכנס תחת הלבנה ומאירה. ובזמן שהלבנה כנגד החמה מכוונת נעשה כמי שתלה תריס בשמש כשתביט למעלה מן התריס תראה אותו (מאיר שהשמש זורחת עליו וכשתביט למטה מהתריס תראה אותו) אפל שנעשה מחיצה לשמש. כך כשיהיה הירח מכוון כנגד השמש נמצא חציו מלמעלה כנגד השמש מאיר עד מאד וחציו מלמטה כנגד הארץ אפל עד מאד מפני שנעשה בפני השמש כמחיצה. וזו היא צורת הירח מכוון כנגד השמש וחציו שלמעלה מאיר וחציו שלמטה אפל [*נ]

ומן הצורה הזאת יתבאר לך למראית העין שבזמן שהן זה כנגד זה חציו שכנגד הארץ אפל עד מאד ומפני שכשיתקבץ עם השמש שהוא אפל לגמרי חשבינן ליה כמת וכשיתחיל לזוז (מעל) [מתחת] השמש [מעט] אפילו חלק אחד יאיר ממנו מעט כחוט השערה מפני שכיזוז הירח אור השמש נכנס ומאיר לו ואף על פי שאי אפשר לו שיראה באותה שעה שתזוז מתחת (הארץ) השמש מפני שאנו יודעין שנגלה ממנו דבר מועט חשבינן ליה

כאלו נולד וזו הוא המולד כלומר כשיזוז השמש מעל הירח מעלה אחת. וזאת היא הצורה [*ד] ולמראית העין יתבאר לך מצורה זו שבזמן שיזוז [הירח מתחת] (מעל) השמש מאיר ממנו חוט אחד ונראה אותו חוט על הארץ. ואם תבקש לעמוד על עיקר דבר זה הבט בירח לילה ראשונה ושניה מן החדש תראה אותו כאלו אפל כמי שמכסה אותו [דבר] והחוט אחד ממנו המאיר הוא המולד.

ואחר שפרשנו עיקר הדברים אנו מפרשים דברי **אבא אבוה דרבי שמלאי** דאמר **מחשבין את תולדותיו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה** פירוש אם זז מעל השמש קודם שש שעות ביום נראה קודם לשקיעת החמה לבני ארץ ישראל דהא קיימא לן דלבני ארץ ישראל שית מחדתא מכסי [סיהרא]. ואם היה המולד קודם חצות נשארו מן היום שש שעות גמורות הם שמכסי לבני ארץ ישראל ויראו אותו קודם לשקיעת החמה מפני מעלות שהלך באותן שש שעות ונמצאת חמה שוקעת במערב והוא עדיין לא שקע. וזאת היא צורת החמה שוקעת במערב ועדיין לא שקע הירח [*ה] וזה שאנו צרים השמש והירח בשני גלגלים זה תחת זה לאו למימרא שכן הוא שכבר פירשנו למעלה שהשמש בגלגל רביעי והירח בגלגל ראשון [סמוך לארץ]. וזה שאנו צרים שני גלגלים בלבד כדי שיהיה הדבר נכר לעין. ומן הצורה הזאת יתבאר לך שבזמן שיש בין השמש והירח הפרש השמש שוקעת והירח עדיין לא שקע. נולד אחר חצות אפילו בחלק אחד נמצאו אותן שש שעות שנשארו מן היום חסרים חלק וקיימא לן דשש שעות [גמורות] מכסי לבני ארץ ישראל מחדתא ואין השמש מספקת לשקוע אלא [אם כן] הוא נמי התחיל לשקוע אחריה ואי אפשר לרואה לכוון ולראות. ואחר שפירשנו דברי אבא אבוה דרבי שמלאי אנו חוזרין לדרך ההלכה.

כי סליק רבי זירא שלח להו צריך שיהיה לילה ויום מן החדש. פירוש אין עושין ראש חדש אלא אם כן היה ליל ראש חדש ויום ראש חדש אחר המולד כגון אם היה המולד בשעה ראשונה מליל שבת הוא שקובעין ראש חדש בשבת אבל אם היה המולד בשעה שניה מליל שבת או בשלישית או בעשירית וכל שכן בשעה ראשונה מיום שבת או בשניה ובשלישית אין קובעין ראש חדש בשבת אלא באחד בשבת. ואתמיהנן **וזו שאמר אבוה דרבי שמלאי לפני רבינו שמואל מחשבין את תולדותיו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה לא נולד קודם חצות בידוע שאינו נראה סמוך לשקיעת החמה למאי נפקא מינה**. כלומר מאחר דאמרינן דכל מולד שיהיה ביום דחוי הוא עד שיהיה בתחלת הלילה מאי אתא אבוה דרבי שמלאי לאשמועינן בחצות וקודם חצות והא דיחוי אצלך כל מולד שיהיה ביום בין קודם חצות בין אחר חצות. ופריק **רב**

אשי לאכחושי סהדי פירוש לא אתא אבא אבוה דרבי שמלאי לאשמועינן דאם נולד קודם חצות אותו היום ראש חדש אלא דיחוי הוא ולא אתא אלא לאשמועינן (שמעתא) דאכחישנן בה סהדי. שאם חשבנו וידענו כי אחר חצות נולד ביום כ"ט ובאו עדים ואמרו ראינוהו ליל שלשים בידוע דכחשי שאי אפשר שיראה כדאמר אבוה דרבי שמלאי. וקשיא לן האי מימרא טובא דהא אמר רבי זירא אם היה המולד בשעה ראשונה אותו היום ראש חדש ודבר זה לא נתברר לנו כלל דהא קיימא לן כזה ראה וקדש והחשבון והראיה כהדדי נינהו וכדאמר לאכחושי סהדי ואם היה המולד בליל יום שני בהחלת הלילה האיך עושין ראש חדש יום שני (הא אי) אפשר שנראה בליל יום שני בשעת המולד הא קיימא לן דאחר המולד בשש נראה כדאמרינן נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה. ועוד אמאי מתמיהנן עליה בדברי רבי אבא אבוה דרבי שמלאי אפשר שזה שאמר מחשבין את תולדותיו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעה החמה נולד אחר חצות בידוע שלא נראה סמוך לשקיעת החמה לאו לעצמו אמר לקבעו או לדחותו לא שאי אפשר שאם היה המולד בחצות או קודם חצות ביום שני שיהיה אותו היום ראש חדש שאי אפשר שנראה בליל שני קודם שנולד ואין מחשבין תולדותיו אלא ליום שאחריו שאם היה המולד ביום שני בידוע שנראה בליל שלישי ויהיה ראש חדש יום שלישי ואם היה המולד ביום שני אחר חצות בידוע שלא נראה בליל שלישי ויהיה ראש חדש יום רביעי אבל יום שני עצמו אי אפשר שיקבע בו ראש חדש שאי אפשר שנראה בליל יום שני קודם המולד. ואם תאמר שזו היא התימה שכיון שאמר רבי זירא שאם היה המולד בתחלת הלילה יקבע ראש חדש באותו יום עצמו אתמהינן בדברי רבי אבא אבוה דרבי שמלאי דאמר מחשבין אח תולדותיו דשמעית מינה שיום המולד עצמו אין קובעין בו אלא ממנו למדין אם יהיה ראש חדש למחר או לא. מאי אהדר ליה רב אשי ומאי פרוקא פריק לאכחושי סהדי. וכללו של דבר קשיא לן האי מימרא טובא. **אמר רב נחמן [אמר רבי זירא] כ"ד שעות מכסי סיהרא לדידן**. פירוש לבני בבל, שית מעתיקתא ותמני סרי מחדתא (פירוש שש שעות קודם המולד קודם שיתקבץ עם השמש מפני שאור השמש מכסה אותו ותמני סרי מחדתא) פירוש אינו נראה (בבבל) עד שמנה עשרה שעות אחר המולד. **לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעחיקתא** (פירוש לבני ארץ ישראל אחר המולד בשש שעותנראה כדאמרימן לעיל ותמני סרי מעתיקתא) פירוש קודם המולד בשמעה עשר שעות מכסי ואינו נראה בארץ ישראל. וצריכין אנו לפרש (למה למי ארץ ישראל מכסי שית מהדתא ותמני סרי מעתיקתא ולבני בבל איפכא. צריך אתה לידע שארץ ישראל סמוכה למערבו של עולם) הרבה מכל

הארצות כדאמרינן בכמה דוכתי כי אתא ר' פלוני (ממערבא) [אמרי במערבא] וכדאמר רבי (עקיבא) [אבא] שכינה במערב. ובבל סמוכה למזרח כדכתיב "ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער" (בראשית יא:ב) והיא בבל כדאמרינן למה נקרא שמה (בבל) [שנער] שכל מימי מבול ננערו לשם (זבחים קיג:) [ולמה "שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ" (בראשית יא:ט)] ואף על פי שבבל נוטה מאמצעו של עולם שהוא המקום המכוון למזרח וירושלם למערב ובבל נוטה מאותו מקום למערבו של עולם מעט מיהו בבל קרובה מן המזרח יותר מארץ ישראל וארץ ישראל נוטה כנגד מערב (הרבה) מכל הארצות. והירח בתחלת החדש נראה במערב סמוך לשקיעת החמה לילה ראשונה ושניה ושלישית עד לילה רביעית נראה באמצע הרקיע נמצא בתחלה החדש שהוא במערב קרוב אצל בני ארץ ישראל שהם במערב ומשום הכי רואין אותו אחר שש שעות אף על פי שהוא קרוב לשקיעת החמה מפני שהירח במערב קרוב הוא אצלם ורואין אותו. ולבני בבל רחוק [הוא] שהוא במערב והם במזרח ואינם רואין אותו עד שיתרחק הרבה מן השמש ויהיה עולה מעט מן המערב. וזו היא צורת הירח בתחלת החדש ובני ארץ ישראל רואין אותו ובני בבל אין רואין אותו [*ו].

ולמראית העין יתבאר לך מצורה זו שבני ארץ ישראל רואין אותו סמוך למולד. ואף על פי שלא נתרחק הרבה אלא אחר שש שעות מפני שהן קרובין מן השמש הרבה אחר שמנה עשרה שעות מפני שהן במזרח ואחר שמנה עשרה שעות נגלה לכל (וזה שצרנו בבל סמוכה למזרח כדי שיהיה נכר הדבר למראית העין) וזה שצרנו גלגל חמה וגלגל לבנה תחתיו כדי שתהא [הצורה] ברורה לרואה. וזו היא צורת הירח ובני בבל מאין אותו [*ז] ומן הצורה הזאת יתבאר לך שבזמן שמתרחק הירח מעל השמש יפה יפה אחר שמנה עשרה שמות נראה בבבל וכן [נמי] לבני בבל אין מכסי מעתיקתא אלא שש שעות מפני שבסוף החדש כשהירח קרוב מן השמש הירח עולה שחרית במזרח קודם השמש ומפני שבבל במזרח רואין אותו ואין נסתר מהם עד שיקרב (מן) [אל] השמש יפה יפה ולא יהיה ביניהן מהלך שש שעות אבל אם יהיה בינו ובין השמש שש שעות נראה לבני בבל כשהוא עולה שחרית במזרח ואינה נראית לבני ארץ ישראל מפני שהם מערביים והוא רחוק אצלם. וזה הוא צורת הירח עולה במזרח קודם השמש שש שעות ולבני בבל רואין אותו ולבני ארץ ישראל אין רואין אותו [*ח] ולמראית העין יתבאר לך מצורה זו שבסוף החדש בזמן שהירח עולה מן המזרח בשחרית כשיתקרב מן השמש אף על פי שאין ביניהן אלא מהלך שש שעות כמו שצרנו נראה בבבל ואינו נראה בארץ ישראל מפני שרחוק הוא אצלם. ומשיקרב לשמש ויהיה ביניהם פחות מי"ח שעות אינו

נראה בארץ ישראל כלל אבל קודם שיקרב מן השמש בשמנה עשרה עדיין נראה בארץ ישראל. וזו היא צורת הירח קודם שיקרב מן השמש בי"ח שעות בסוף החדש ונראה אף בארץ ישראל [*ט] ולמראית העין יתבאר לך מצורה זו (שבזמן) שיש בין הירח [ובין השמש] הפרש גדול מהלך י"ח שעות נראה אף בארץ ישראל. ודברים הללו פשוטים הם וזה שצרנו בהם צורות הרבה כדי שיהיו הדברים נכרים למראית העין שלא ידע צורות הגלגלים ומהלך השמש והירח.

דף כא.

רבי איבו בר נגרי ורבי חייא בר אבא איקלע לבבל בעשרה במרחשון אמרו להו האידנא יומא רבא במערבא. כלומר מעוברת היתה השנה שעברה וחדש זה שאתם מדמים שהוא מרחשון הוא תשרי והיום שהוא עשירי לחשבונכם עשירי בתשרי הוא והוא צום כפור [ואמרו להו בני בבל אסהידו פירוש תעידו לנו שהיום י' בתשרי הוא וצום] ואמרו להו לא שמענו מפי בית דין מקודש פירוש לא שמענו מפי בית דין באיזו יום קדשו את החדש ואין אנו יודעין אם תשיעי זה היום או עשירי. ויש לומר שמעשה היה בימי השמד שאי אפשר שיצאו שלוחין להודיע אם נתעברה שנה ואם לא נתעברה.

שלח ליה רב הונא בר (**איבו**) [**אבין**] **לרבא כד חזית דמשכא תקופת טבת**. צריך אתה לידע שג' חדשי התקופה על שם התקופה קורין להו. פירוש ניסן אייר וסיון [על] תקופת ניסן נקראו ותמוז אב אלול תקופת תמוז נקראו (ותשרי מרחשון כסלו תקופת תשרי נקראו) וטבת ושבט ואדר תקופת טבת נקראו. וכבר פירשנו למעלה שהשמש מהלכת חדש בכל מזל לפי קירוב החשבון והשמש בתקופת ניסן במזל טלה. והכי קא שלח ליה אם הגיע **ששה עשר** [**בניסן** יום] הקרבת העומר ועדיין לא הגיע השמש למזל טלה אלא בסוף מזל דגים היא עד שהוא סוף תקופת טבת דהא באדר השמש במזל דגים כמו שפירשנו למעלה ואדר סוף תקופת טבת הוא כמו שפירשנו שג' חדשי התקופה על שם התקופה נקראים נמצאת תקופת טבת משכה עד י"ו בניסן ועדיין לא שלמה תקופת טבת. **עברה להיא שתא ולא תיחוש** (**להא**) **דכתיב** "**שמור את חדש האביב**" (דברים טז:א) וכו' פירשה רבינו חננאל ז"ל.

אימת משלים בחמיסר. (צריך אתה לידע למה משלים בחמיסר) כבר פירוש (למעלה) שאור הירח [נאצל] מאור החמה הוא אבל הוא עצמו אפל וקודם חמשה עשר חציו שהוא כנגד השמש [שהוא קרוב מהשמש] מאיר וחציו האחר שכנגד המזרח בתחלת החדש אינו מאיר מפני שהוא רחוק מן השמש ובליל חמשה עשר לחדש נמצא מכוון כנגד

השמש (וכשהשמש) שקועת במערב הוא עולה במזרח נמצא אור החמה שולט בו מכל צדדיו מתחת הארץ ולמעלה שמדה אחת היא ודבר זה למראית העין שבלילי חמשה עשר [נראה] כלו שלם אבל שעה שיעשה מכוון כנגד השמש מעלה במעלה אינו דבר ידוע אלא פעמים יהיה כנגדה בשעה ראשונה בלילה ובשניה ופעמים ביום ט"ו עצמו בשעה ראשונה ביום או בשישית או בשביעית כגון המולד.
אינהו **דמגלי להו עלמא**. מפני שהים גבוה על הארץ וכן יורדי הים כשהיו בספינה רואין את היבשה כאלו הוא תחתיהן ומשום הכי מגלי להו עלמא ורואין אותו כולו שלם ואף על פי שלא שלט בו האור מרוח הפגימה אלא מעט ולא הבהיק יפה שעדיין לא נעשה כנגד השמש כמו שפירשנו אלא בלילי ט"ו.

דף כא:

יכול כשם שמחללין על קדושו כך מחללין על קיומו. עיקר הדבר שהעדים הרואים את החדש מחללין את השבת ובאין ומעידין בפני בית דין על י"ב חדש כלהו מחללין בזמן שבית המקדש קיים ועל ששה בזמן שהוא חרב כדתנן שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש שנאמר "אלה מועדי ה'" (ויקרא כג:ד) ושכמקבלין בית דין את העדות ואומרים מקודש מקודש שולחין שולחין לקיימו בשאר המקומות (ואותן שלוחין יוצאין בשבת) ומחללין את השבת על ניסן ועל תשרי לבד כדאמרינן **על שני חדשים מחללין את השבת**... **שבהן שלוחין יוצאין** מפני שכל המועדות תלוין בהם. ושאר חדשים אין שלוחים יוצאין בהם בשבת לקיימו וכדאמרינן **על כולן שלוחין יוצאין במערב** וכו' פירוש על ארבעה חדשים בזמן שהוא חרב ועל ששה בזמן שהוא קיים פירוש מבערב שבת כגון אם היו בית דין יודעין שבלילי שבת יראה משום דידעי בסוד העבור שאי אפשר שלא יראה כגון אם נולד יום ששי קודם חצות דדבר ידוע שיראה סמוך לשקיעת החמה בליל שבת אומרים בית דין לשלוחים מבערב יום ששי צאו והודיעו כי ראש חדש יום שביעי ואף על פי שעדיין לא נראה ולא באו עדים מפני שדבר ברור הוא אצלם שאי אפשר שלא יראה וכדי שלא יחללו את השבת אבל על ניסן ועל תשרי אינו כן אלא אינן יוצאים עד שישמעו מפי בית דין מקודש מקודש (ואינן יוצאין מבערב אלא יושבין עד שיבאו העדים בליל שבת ויעידו ויאמרו מפי בית דין מקודש) ואחר כך יוצאים ואף על פי שהוא שבת. נמצאת אומר שעידי החדש מחללין על כלם כדי לקדש בית דין ראשי חדשים ושלוחי בית דין שמקיימין אותו אינם מחללין על כולם אלא מבערב נפקו חוץ מניסן ותשרי והיינו דתניא **יכול כשם שמחללין על קדושו** פירוש

כשם שהעדים מחללין על כולם עד שיבואו לפני בית דין ויקדשו את החדש **כך מחללין על קיומו** כלומר כך נמי יהיו שלוחין יוצאין על כולם לקיימו ומחללין את השבת **תלמוד לומר אשר תקראו אותם** הנה למדת **דאין מחללין עד שיתקיימו** אלא על ניסן ועל תשרי בלבד מפני שכל המועדים (קרויס) [תלוים] בהם כמו שפירשנו אבל אשאר חדשים אין מחללין לקיימו.
סליק פרק ארבעה ראשי שנים

דף כג.

ולעביד אמלא ולא לעביד אחסר כלל. פירוש שלא יהיו לעולם משיאים משואות מפני שאם היה אלול מלא משלשים יום ובית דין מקדשין יום ל"א ומשיאין משואות לאורתא [ליל ל"ב] (ויודעים העם כשמשיאין לאורתא שהיום שעבר שהוא יום ל"א) ראש חדש היה ובזמן שמגיע ליל ל"ב ואינם רואים משואות יודעים שחסר היה אלול ויום ל' היה ראש חדש וזהו פירוש ולעביד אמלא ולא לעביד אחסר. ודחי **אביי אמר** גזרה **משום בטול מלאכה** פירוש אם תאמר שאין משיאין משואות על חדש חסר אלא על מלא בליל שנים ושלשים ואין מתבאר לעם אם חסר היה אלול אם לא עד ליל שנים ושלשים אם ראו המשואות בליל ל"ב יודעים שמלא היה אלול מל' ויום ל"א היה ראש חדש ואם לא ראו משואות יודעים שחסר היה ומשום הכי לא השיאו כלל ל"ב כדקאמר ולא לעביד אחסר כלל נמצאו העם בטלים שני ימים בכל שנה בין היה אלול מלא בין חסר לדבריך מפני ששובתים שני ימים יום ל' שמא היה חסר אלול ויום ל"א שמא מלא היה מפני שאינם יודעים אם מלא היה אם חסר עד ליל ל"ב אם ראו משואות יודעים שמלא היה ובטוב עשו ששבתו יום ל"א ואם לא ראו משואות יודעים שחסר היה ומשום הכי לא השיאו כלל ויפה עשו ששבתו יום שלשים אבל יום ל"א חול היה. הנה לדבריך דאמרת לעביד אמלא ולא לעביד אחסר נמצאו בטלים שני ימים בין אם היה מלא בין אם היה חסר אבל אם תאמר דאחסר משיאין אמלא לא משיאין נמצאו משיאין באחד ושלשים יום אם היה חסר מפני שאלול כ"ט [יום] ראש השנה [יום ל'] משיאין לאורתא ליל ל"א נמצאו העם אם היה אלול חסר אינם בטלים אלא יום ל' לאורתא ליל ל"א רואים את המשואות ויודעים שהיום שעבר שהוא יום שלשים קדוש. הא למדת דאם היה חסר אינם בטלים אלא יום א' יום שלשים אם משיאין בליל ל"א ואם היה מלא אין משיאין בליל ל"א (ויודעים שמלא היה אלול) נמצאת אומר לדברי האומר אחסר משיאין אמלא אין משיאין אם היה אלול מלא בטלים שני ימים ואם חסר בטלים יום א' ולדברי האומר

לעביד אמלא ולא לעביד אחסר בין היה אלול [מלא] בין היה חסר שני ימים בטלים והיינו דאמרינן גזרה משום בטול מלאכה לעם.

דף כג:

היינו לפני החמה היינו לצפונה היינו לאחר החמה היינו לדרומה. פירוש כבר פירשנו למעלה שהירח קודם המולד הוא אחר השמש שעדיין לא נקבץ עמה ואחר המולד הוא לפני השמש שכבר נקבץ עמה והלך לפניה. ועל זה הקשינו היינו לפני החמה היינו לצפונה כלומר וכי בארבע רוחות מהלך אינו מהלך אלא בשני רוחות או לפני החמה כגון זאת הצורה [*י]

או לאחר החמה כגון זאת הצורה [*יא]

ואין דרך שלישי אלא לפניה או לאחריה כמו [שכתבנו וכמו] שתראה מצורות הללו וזהו ששנינו לפניה או לאחריה לצפונה או לדרומה כיצד לצפונה וכיצד לדרומה. ופריק **אביי לפגימתה** קתני כלומר לעולם גופו של ירח או **לפני השמש או לאחר השמש** וזה ששנינו לצפונה או לדרומה אפגימתה קתני כלומר כשראית אותו פגימתו להיכן היתה לפני החמה כגון זאת הצורה [*יב]

או לאחר החמה כגון זאת הצורה [*יג]

(לצפונה כגון זאת הצורה [*יד]

או לדרומה כגון זאת הצורה [*טו]).

הנה נתבאר לך למראית העין ארבע ראיות שאינם דומות זו לזו בפגימתה ושהפגימה נעשית לפני החמה ולאחר החמה ולצפונה ולדרומה והוא גופו במקום אחד לפני השמש כמו שהוא אחר המולד. וזה ששואלין אותם על ארבע הצורות הללו לאו למימרא שיהיה כך שאין [לעולם] פגימתו אלא לאחריה ושואלין אותם על דברים שאי אפשר להיותן לידע אם עידי שקר הם אם לאו.

דף כד.

כמה היה גבוה. דבר ידוע שהעומד בשדה (במקום) מרחוק רואה את הרקיע כאלו נוגע בראש ההר או בראש הגדר וכך נמי העומד מרחוק רואה אח הירח כאלו הוא קרוב בהר או בגדר. וכך שואלין אותם באיזה מקום היתם כשראיתם אותו אם אמרו במזרח הינו אומרים להם גבוה היה או נמוך אם אמרו גבוה היה הם עידי שקר שירח במערב כמו שאמרנו והם במזרח. וכבר פירשנו שהעומד מרחוק רואה את הירח כאלו נונע בראש ההר או בראש הגדר ואם אמרו נמוך הוא הן עידי אמת מפני שהם במזרח והוא במערב

והעומד מרחוק רואה את הירח כאילו נונע בהר [או בראש הגדר]. וכך נמי אם אמרו במערב היינו אם אמרו נבוה היה הן עידי אמת מפני שהן קרובין ממנו וגבוה רואין אותו ואם אמרו נמוך היה הן עידי שקר מפני שאינו נראה נמוך אלא למי שהוא רחוק ממנו. וכמה היה רחב. פירוש אם היו יודעין בית דין ששעות יתירות בינו ובין המולד כגון אם היה המולד בליל כ"ט בארבע שעות בלילה וראוהו בליל שלשים שנמצא בינו ובין המולד עשרים בידוע שרחב ראוהו. אבל אם היה המולד יום כ"ט קודם חצות (וראוהו) ליל שלשים שנמצא לו משנולד שש שעות בידוע שלא ראוהו רחב.

ולאן היה נוטה. פירוש לאיזה צד מן העולם היה נוטה. **ותני** עלה **לצפונה דבריו קיימין** פירוש אם אמרו (כי לצפון היה נוטה דבריו קיימין). **ותנא** חדא **לדרומה דבריו קיימין** פירוש אם אמרו) כי לדרום היה נוטה דבריו קיימין. ולפי שנתקשו שתי ההלכות תרץ אביי **לא קשיא כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים**. כבר פירשנו למעלה כי במזל שיהיה בו השמש [יראה בו] הירח בראש חדש ובימות הגשמים שהשמש מהלכת בדרום העולם הירח נמי (בדרום ובימות החמה שהשמש מהלכת בצפון הירח נמי) נראה בצפון. וצריך אתה לדעת ששנים עשר מזלות אינן סובבין על הארץ כמו שסבב חוט על כדור מן המזרח למערב שאלמלא כן הוא אי אפשר שהלך השמש לא בצפון ולא בדרום אלא בדרך אחד לעולם עולה ויורד מן המזרח למערב. ועוד שאלמלא היה דרכה מן המזרח למערב ואינה מהלכה לא בצפון ולא בדרום מפני מה אינה מגעת היום למקום שהגיעה אמש ואינה מגעת למקום שתגיע היום עד שס"ה ורביע יום וכדתנן בבראשית רבה (לג:ז) "אמר רבן שמעון בן גמליאל כל שהוא רוצה לידע שימות החמה שס"ה ורביע יום ישרט שריטות בכותל באחד בתקופת תמוז ולשנה הבאה" וכו', ואי סלקא דעתך דדרך אחד יש לה מן המזרח למערב אמאי אינה מגעת היום למקום שהגיעה אמש. אלא המזלות אינן סובבין בארץ ממזרח למערב כמו שסבב חוט על כדור אלא סובבין ומשופעים חצי המזלות נוטה לצפון וחציין נוטה לדרום ומקצת השפוע נוטה בדרום ומקצתו בצפון ומעלה ראשונה ממזל טלה ומעלה ראשונה ממזל מאזנים הם סובבין בארץ כמו שתקיף חוט על הכדור אינן נוטין לא לצפון ולא לדרום מעלות הללו ומתחלת מזל טלה עד תחלת מאזנים נוטים לרוח צפון ומתחלת מאזנים עד תחלת טלה נוטים לרוח דרום. נמצאו שני מעלות הללו מעלה ראשונה ממזל טלה ומעלה ראשונה ממזל מאזנים מכוונים זה כנגד זה והם סובבים על דרך אחת מן המזרח למערב וחוט מהלכם הוא שקורין בלשון ערבי (ראירא מעדל אלוהר) [דאורא מעדל אלנצר פירוש סביב יושר היום] נמצאו המזלות ששה נוטים כלפי צפון וששה נוטים כלפי דרום נמצאת השמש

כשהיא [מהלכת] בתחלת מזל טלה והוא יום תקופת ניסן כמו שפירשנו עולה מן המזרח ושוקע במערב ואינה נוטה לא לצפון ולא לדרום אלא מהלכת באמצעו של עולם. מיום תקופת ניסן ואילך השמש מהלכת ונוטה כלפי צפון ומתרחקת מחוט אמצעו של עולם עד שהיא מגעת למעלה ראשונה ממזל סרטן והוא יום תקופת תמוז נמצאת רחוקה מחוט אמצעו של עולם ריחוק הרבה והוא בצפון. (מיום תקופת תמוז ואילך השמש הולכת ומתקרבת לחוט אמצעו של עולם והוא בצפון) עד שהיא מגעת למעלה הראשונה ממזל מאזנים נמצאת מהלכת נמי אותו יום באמצעו של עולם ואינו נוטה לא לצפון ולא לדרום והוא תקופת תשרי. מיום תקופת תשרי [ואילך] השמש מהלכת ונוטה כלפי דרום ומתרחק מחוט אמצעו של עולם עד שמגעת למעלה ראשונה ממזל גדי והוא יום תקופת טבת ובאותו יום נמצאת רחוקה מחוט אמצע של עולם ריחוק הרבה והיא בדרום כדרך שהיתה בתקופת תמוז בצפון אותה מדה עצמה ומיום תקופת טבת ואילך הולכת ומתקרבת לחוט אמצעו של עולם (והיא מהלכת בדרום) עד שהיא מגעת למעלה ראשונה ממזל טלה וחוזרת לכמות שהיתה. נמצאת אומר אותן ששה מזלות שמהלכת ממזל טלה עד תחלת מזל מאזנים מהלכת בצפון והם ימות החמה ואותן ששה מזלות שמתחלת מזל מאזנים עד תחלת מזל טלה מהלכת בדרום והם ימות הגשמים. וצריך אתה לידע שיום תקופת תשרי ויום תקופת ניסן שהשמש מהלכת באמצעו של עולם היום והלילה שוים ותקופת תמוז שהשמש מהלכת בצפון רחוקה מחוט אמצעו של עולם ריחוק הרבה אותו יום אין בכל ימות השנה ארוך ממנו ולילו אין בכל לילות השנה קצר ממנו ותקופת טבת שהשמש בדרום רחוקה מחוט אמצעו של עולם ריחוק הרבה אותו יום אין בכל ימות השנה יום קצר ממנו ואין בכל לילות השנה ליל ארוך כיוצא בו. נמצאת אומר כשהשמש מהלכת באמצעו של עולם בתקופת ניסן ותשרי הלילה והיום שוים ויום תקופת תמוז שהשמש נוטה לצפון כמו שפירשנו היום ארוך והלילה קצר ויום תקופת טבת שהשמש נוטה בדרום היום קצר והלילה ארוך. ודברים הללו מפורשים במסכת עירובין פרק ה' (נו.) תמן תנינן תנו רבנן הבא לרבעה פירוש לעיר מרובעת ברבוע של עולם נותן צפונה לצפון עולם ודרומה לדרום עולם וסימנך עגלה בצפון עקרב בדרום. כבר פירשנו שממזל טלה עד מזל מאזנים נוטיס כלפי צפון ועגלה היא שור. רבי יוסי אומר אם אין יכול לרבעה [ברבועו של עולם פירוש אם אינו יכול לרבעה] כמו שאמרנו בעגלה ועקרב שאין הכל יודעין צורת המזלות והמחנות ברקיע מרבעה כמין תקופה כלומר יש לו נמי דרך שידע בו צפון עולם ודרומו מן השמש שהוא דבר גלוי לכל וידוע כיצד חמה יוצאת ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך פירוש ביום תקופת

תמוז כמו שאמרנו זהו פני צפון חמה יוצאת ביום קצר ושוקעת ביום קצר זהו פני דרום. בתקופת ניסן ותשרי חמה יוצאה בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב כלומר אינה נוטה לא לצפון ולא לדרום שנאמר "הולך אל דרום וסובב אל צפון" (קהלת א:ו), הולך לדרום ביוס וסובב לצפון בלילה, דבר זה ברור שבזמן שהשמש נוטה לדרום למעלה מן הארץ ביום נמצאת כשמהלכת בלילה למעה מן הארץ נוטה [לצפון וכך נמי בזמן שהוא נוטה לצפון ביום ובלילה תחת הארץ נוטה] לדרום סובב סובב וכו'. אלו פני מזרח ומערב שפעמים מהלכתן ופעמים מסבבתן פירוש יום תקופת תשרי ויום תקופת ניסן שהיא מהלכת בהן באמצעו של עולם בין למעה מן הארץ בין למעלה מן הארץ. הרי נתברר לך שהמזלות ששה נוטים לצפון וששה לדרום ואלו רצינו לפרש מפני מה בתקופת ניסן ותשרי היום והלילה שוים וכשהשמש נוטה כלפי צפון היום ארוך וכשהוא נוטה כלפי דרום היום קצר היינו מפרשים מיהו לא פירשנו אלא דברים שאנו צריכים להם במקום הזה ודברים הללו אשר פירשנו אי אפשר לצור צורה שיהא הדבר נכר למראית העין.

חציו במים וחציו ברקיע. פירוש ראינו במים חציו ונשאנו ראשינו וראינו למעלה חציו האחר ברקיע וזה שאמרנו חציו במים וחציו ברקיע לאו למימרא שהוא במים חציו עגולו כגון זה [*טז]

ונשאנו ראשינו וראינו חציו ברקיע כגון זה [*יז]

שאלמלא ברקיע ראו חציו אמאי אין מעידין והלא אם נראה כחוט השערה מעידין, ועוד אי אפשר שיראה בלילה הראשונה חציו והלא אינו נראה ממנו אלא כחוט השערה. אלא כך הוא פירוש חציו במים חצי חוט הנראה כגון זה [*יח]

וחציו ברקיע כגון שזקפו עיניהם וראו כגון זה [*יט]

ומשום הכי אין מעידין מפני שכבתא דעיבא היא ואי אפשר שיראה כמו שצרנו.

דף כה.

מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב אמר רבי יוחנן בן נורי עידי שקר הם. צריך אתה לידע למה פסלם רבי יוחנן בן נורי ולא קבלם, כבר פירשנו למעלה שבסוך החדש הירח עולה שחרית במזרח מפני שהוא קודם השמש שעדיין לא נתקבץ עמה ולאחר המולד כשיתקבץ עמה ויזוז מעליה נראה ערבית במערב בראש ההר, וכבר פירשנו שבזמן שתתקרב הלבנה מן השמש ולא יהיה ביניהן אלא מהלך י"ח שעות אינו נראה בארץ ישראל וכדאמרינן לדידכו שית מחדתא וי"ח מעתיקתא. ולפי שבאו אלו ואמרו ראינוהו שחרית במזרח פירוש יום כ"ט שמענו מעדות זו כי עדיין לא

קרב הירח מן השמש אלא מהלך י"ח שעות היה ביניהן שאלמלא היה ביניהן פחות מכן לא היה נראה כדאמרינן די"ח מעתיקתא מיכסי לבני ארך ישראל נמצא המולד של חדש זה על פי עדות זו בליל שלשים מפני שמהלך י"ח שעות היו ביניהן ובין השמש בצפרא ביום כ"ט נמצא מהלך י"ב שעות של יום כ"ט ושש שעות מליל שלשים הרי י"ח שעות ואחר יקבץ עם השמש ויהיה המולד הילכך אי אפשר שיראה ליל שלשים מפני שבשש שעות בליל שלשים שמענו מעדות זו שקדם חצות היה המולד ובשש שעות מיום כ"ט היה המולד ומשום הכי נראית ערבית במערב אחר שש שעות מן המולד וכדאמרינן לדידהו שית מחדתא וכדתניא נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה ובזמן שהיה המולד קודם נמצא שחרית בינו ובין השמש מהלך שש שעות דהא בשש שעות נקבץ עם השמש ומשום הכי נראית ערבית. ובזמן שלא יהיה בינו ובין השמש אלא מהלך שש שעות ויקבץ עם החמה אי אפשר שיראה בארץ ישראל לא קודם שיקרב מן השמש בי"ח שעות וכדאמרינן לבני ארץ ישראל מכסי שית מחדתא וי"ח מעתיקתא. נמצאת עדות מכחשת זו את זו אם אמרו שבשחרית ראו אותו מהלך י"ח שעות היה בינו ובין השמש ואי אפשר שיראה ערבית שעדין לא נקבץ עם השמש עד חצי הלילה ובשש שעות מליל שלשים יהיה המולד. ואם אמרו שראוהו ערבית בחצות היום המולד ומשום הכי נראה ואי אפשר יום כ"ט בשחרית דהא בשש שעות המולד. ואי אפשר שיראה בארץ ישראל משיקרב לשמש ולא יהיה ביניהן אלא שש שעות נמצאת עדות מכחשת ומשום הכי לא קבלם רבי יוחנן בן נורי. וקבלם רבן גמליאל ומשום שקבלם נתן טעם לדבריו ואמר תדע למה קבלתים **אני מקובל מבית אבי אבא פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה** פירוש פעמים שבא בדרך ארוכה ופעמים בדרך קצרה. צריך אתה לידע שהירח עם חמשת ככבים שהם שבתאי צדק מאדים ככב נגה אינם מהלכין בדרך השמש כלומר מכוונים כנגדם כגון שני אנשים שרצים זה אחר זה ופניו של אחד מכוונים כנגד ערפו של שני אינו מהלך הככבים כן מפני שכל גלגל וגלגל מגלגלי הככבים מכוונים זה כנגד זה וקורין למקום ראש ולאחר זנב. וזה היא צורת כל גלגל מהם [*כ]

ובזמן שיהיה אחד מן הככבים באחד משני מקומות שצרנו בגלגל בראש או בזנב נמצא מכוון כנגד השמש בגלגל שלו אינו נוטה לא לכאן ולא לכאן ובזמן שיזוז הירח או אחד מן הככבים מעל אחד משני המקומות הללו שהן ראש וזנב שקורין בלשון ערבי מתת מעאל אל אפלאך, ופירוש הדבר קבוץ הגלגלים נמצא נוטה מעל השמש לצפון ולדרום כמו שתראה מן הצורה והוא שקורין בלשון ערב אל ככב, אבל השמש אין לה קבוץ גלגלים, ויש חדשים שיהיה הירח בלילה ראשונה מן החדש במקום קבוץ גלגלים ותראה אותו

מכוון לפניה והיא שוקעת והוא כנגדן מכוון, ויש נמי חדשים שיהיה בלילה ראשונה מן החדש רחוק מעלה לצפון או לדרום ותראה שוקעת במקום ההוא והוא נראה במקום מעלה לצפון ולדרום, ויש נמי חדשים שיהיה ביניהם ריחוק הירח מקבוץ הגלגלים כי יהיה רחוק מעל השמש ולפי קירוב מקבוץ הגלגלים יהיה קרוב מן השמש, וכן נמי בסוף החדשים יום כ"ט פעמים שיהא באותו יום בקבוץ הגלגלים או קרוב מקבוץ הגלגלים ונמצא מכוון כנגד השמש, ופעמים שיהיה יום כ"ט רחוק ממקום קבוץ הגלגלים ונמצא נוטה מעל השמש לצפון ולדרום. ובזמן שיהיה הירח במקום קבוץ הגלגלים מכוון כנגד השמש הוא בדרך קצרה, ובזמן שיהיה נוטה מעל השמש לצפון ולדרום הוא בדרך ארוכה. ואחר שפירשנו כיצד הוא בדרך ארוכה וכיצד הוא דרך קצרה אנו מפרשין דברי רבן גמליאל וכיון שקבלם אמרו שהמולד בחצות היה ומשום הכי נראה ערבית במערב אחר שש שעות כמו שפירשנו בכמה מקומות. וזה שאתה תמה אם בחצות היה כיצד נראה שחרית במזרח והא אין ביניהן אלא מהלך שש שעות ואנן קיימא לן די"ח שעות מכסי לבני ארץ ישראל מעתיקתא פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה, פירוש בזמן שיהיה הירח בקבוץ גלגלים שלו והוא מכוון כנגד השמש כגון זו [*כא]
הוא דמכסי תמני סרי שאור השמש שולט בו ומכסהו ואינו נראה אבל אם בא בארוכה ויהיה נוטה מעל השמש לצפון או לדרום אבל אין בינו ובין השמש אלא מהלך שש שעות נראה מפני שנוטה הוא מעל כשמש כגון זו [*כב]
בחדש זה בא בארוכה ומשום הכי קבלתי אותם.
מאי טעמא דכתיב "עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו" (**תהילים קד:יט**) **ירח לא ידע מבואו** כבר פירשנו שהשמש אין לה קבוץ גלגלים ואינו נוטה מעל גלגל המזלות לא לצפון ולא לדרום אלא בנטיית גלגל המזלות נטייתה ובדרך גלגל המזלות מהלכת אבל הירח פעמים נוטה פעמים אינו נוטה כמו שפירשנו ועוד אותן שנוטין ואינן נוטין אינן יודעין כגון שתאמר בחדש פלוני הוא בא בארוכה ובחדש פלוני הוא בא בקצרה אלא פעמים שיבא בארוכה בתשרי ובקצרה בטבת ופעמים שיבא בקצרה בתשרי ובארוכה בטבת.
רבי חייא חזייה לסיהרא דקאים בצפרא דכ"ט. האי ראיה דרבי חייא כאותה ראיה עצמה שאמר מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוה שחרית במזרח וערבית במערב ולפי נמי שהיה המולד באותו חדש בחצות היום שומרין אותו שיראה שקיעת החמה לערב מפני שנולד קודם חצות וחזא יתיה דקאים בצפרא **שדא ביה קלא ואמר ליה לאורתא מקדשינן לך ואת קאים הכא** כלומר אנו מדמין שהמולד בחצות ולאורתא תראה וכבר

נתכסית ואין אתה נראה מפני שאין בינך ובין השמש אלא שש שעות בלבד והנה אתה נראה ועדיין לא קרבת מן השמש על אותו הדרך שפרשנו למעלה. **זיל איכסי** כלומר קרב מן השמש יפה יפה ואיכסי כי היכי שיהיה המולד בחצות, ודברים אלו לא מפני שמועילין אמרן אלא על דרך משל. **ואמר ליה לרבי חייא זיל עיין טב וקדשה** כלומר אל תתמה מפני שראית אותו שחרית שמא בארוכה הוא בא וכמעשה שהיה ומשהמולד קודם חצות איפשר שיראה ערבית. עיין טב לאורתא עד דתחזיה יתיה **ושלח ליה סימנא** כמו שנמשל בו **דוד מלך ישראל קיים ונראה**.

אין חדשה של לבנה פחות מכ"ט יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים. פירוש משעה שיתקבץ השמש עם הירח עד שיתקבצו שנית כ"ט יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים וכשתבקש דבר זה לפי דקדוק החשבון נמצא הדבר אינו אלא ליתר מחשבון זה נקבצין.

סליק פרק אם אינם מכירין

דף כה:

ראהו בית דין וכל ישראל וכו' עקר הדבר שהראיה היתה בלילי שלשים ואם נראה במקום קרוב ליל שלשים בין השמשות קודם צאת הככבים והגיעו העדים והעידו או שהיתה הראיה בבית דין בית דין אומר מקודש מקודש ושבתו יום שלשים ואם לא נראה ליל שלשים בירושלם אלא במקומות אחרים יושבים בית דין יום שלשים עד שיבואו עדים ויעידו ויאמרו בית דין מקודש מקודש וכדתניא בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום וכו' ואם ראו העדים ליל שלשים כמו שאמרנו ובאו עדים יום שלשים ולא היו בית דין פנוים או שאירע בהן אונס וכו' ונחקרו העדים ולא הספיק לומר מקודש מקודש עד שחשיכה ליל אחד ושלשים יום שלשים חול ואף על פי שנראה החדש לילי שלשים מפני שלא קדשוהו ביום שלשים וראש השנה יום אחד ושלשים ונמצא אלול מעובר זהו עקר קדוש החדש. ואקשינן **דכיון דתנא להו ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים למה לי** פירוש וכי חוקרין העדים אלא אם היו יחידים וראוהו בינם לבין עצמם חוקרין אותו לידע אם ראו אם לא ראו והא הכא בית דין וכל ישראל עדים הם. ופרקינן **הכי קאמר אי נמי נחקרו העדים** פירוש אם ראוהו בית דין וכל ישראל **ולא נפנו** לישב מהן עדים **ולומר מקודש אי נמי אם באו העדים ונחקרו ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר**. ואקשו **ולמה ליה למתניא כלל** פירוש למה תנינן עקר זה כלל שאם לא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר והלא דבר ידוע הוא דאין

החדש מקודש עד שיקדשוהו בית דין ויאמרו מקודש מקודש. ופרקינן **איצטריך סלקא דעתך אמינא וכו'** עד **ואימא הכי נמי** כלומר ואימא הכי נמי כדין מה דין גומרין אותו בלילה אף זה גומרין אותו בלילה. ואהדרינן **אמר קרא כי חוק לישראל ומשפט לאלהי יעקב** (תהילים פא:ה) כלומר חק של זה שהוא גמר דינו כמשפט דעלמא דאינו אלא ביום. **ראוהו בית דין בלבד וכו'** ואקשו **אמאי לא תהא שמועה גדולה מראיה** כלומר וכי מקדשי בית דין ואומרים מקודש מקודש אלא אם אמר להם ראינוהו כשראוהו בית דין עצמו אמאי אין אומרין מקודש משראוהו בעיניהם ופרקינן **כגון שראוהו בלילה** פירוש אם ראוהו קודם צאת הככבים בלילי שלשים בין השמשות שעדיין לא החשיך יפה היו אומרין מקודש משראוהו והכא במאי עסקינן כגון שראוהו בליל שלשים ואי אפשר שיקדשו בלילה כדקיימא לן הילכך אין מקדשין עד למחר יום שלשים ואי אפשר שישכימו יום שלשים ויאמרו מקודש מקודש והם אינן רואין דבר ואינן שומעין עדות אלא על מה שראו יום שלשים ומשום הכי יעמדו שנים וכו' כדי שיהא קדוש בעדות.

דף כח.

כי קאמר רבא בתוקע ועולה פירוש כי קאמר רבא שמע מקצת תקיעה בבור ומקצת חוץ לבור יצא כגון דתקע בתוך הבור ולא התחיל הקול לאיערבובי עד שהוציא ראשו חוץ לבור ונדבק הקול בקול ולא היה ביניהן ערוב כלל.

אמר רב יהודה שופר של עולה לא יתקע וכו'. עקר זה הדבר שהעולה והחטאת שהן קדשי קדשים כל הקרב מהם על גבי מזבח בין קודם מתן דמים בין לאחר מתן דמים מועלים בהן וכדתנן קדשי קדשים לפני זריקת מתן דמים מועלין באימוריהם ובבשר לאחר זריקת מתן דמים מועלין באימורין ואין מועלין בבשר (מעילה ז:), הא למדת דהאמורין לעולם מועלין בהן ואימורין הם דברים שנאמר בהן להקריבן למזבח אמורי החטאת דמה וחלבה ואמורי עולה כלה שכולה קרבה חוץ מעורה וכדתנן העולה קדשי קדשים וכו' (זבחים נג:) עד וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאישים, והקרנות היו קרבין כדתנן בתמיד העולה של כל יום תנן דראשון בראש בימינו וחרטומו כלפי פרועו וקרניו בין אצבעותיו, הנה למדת דהראש עם הקרנות היה קרב ומשום הכי מועלין בהם מפני שהן מן האימורים מפני שנהנה מהם וכדתנן הנהנה משוה פרוטה מן ההקדש מעל אף על פי שלא פגם מעל וכו' (בבא מציעא נה:) ובקדשים קלים שהם קדשין תנן קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלין לא באימורים ולא בבשר לאחר זריקת דמים מועלין

באימורין ולא בבשר (מעילה ז:), הא למדת דבשר קדשים אין מועלין בו כלל בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים ואמורים בלבד הם שמועלים בהם אחר זריקת דמים ואימורים בקדשים הם הדם והחלב והקרנות עם הבשר אינם מן האימורים ואין בהם מעילה כלל. ולפי שבא זה וקצץ קרן עולה ועשה ממנו שופר נהנה ומעל מביא קרבן ואותו קרבן כאלו חלוף דבר שמעל הוא והקרן יצא לחולין שאי אפשר שיקרב אחר שפרש מן הראש כדתנן בספרי בפרשת ראה (עח) אנכי ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך וכו' (דברים יב:כז) מכלל שנאמר והקטיר אהרן את הכל המזבחה (ויקרא א:ט) לרבות העצמות והגידים והקרנים והטלפים יכול אפילו שפירשו תלמוד לומר ועשית עולותיך הבשר והדם הבשר והדם עם העצמות וכו' (דברים יב:כז). והא דאמר **שלמים לאו בני מעילה נינהו איסורא הוא דרכיב עליהו**, עקר דבר זה לא ידענוהו כלל האיך מצאנו שקרני שלמים ועצמות שלמים שאסורים בהנאה כדי שיאמר אסורא הוא דרכיב עלייהו. **ואקשינן אימת קא מעיל בתר דתקע וכו'** פירוש אלו מעל משקצץ היינו דאמרת דקרבן מעילה שנתחייב כאלו חלוף הקרן הוא ונכנס קרבן מעילה ויצא הקרן לחולין אבל הכא אינו חייב בקרבן מעילה עד שיתקע ויהנה וכשנהנה מעל ונמצא כשתקע עדיין הקרן קדש היה ואסור בהנאה. **אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה וכו'**.

אמר רבא התוקע לשיר יצא. מדאמרינן בהאוכל מצה אף על פי שלא נתכוון לאכילה של מצה אלא שנאנס הואיל ואכל מכל מקום יצא ודייקינן מהאי מימרא **דרבא דסבר מצות אינן צריכות כוונה**, ואותבינן עליה **היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע וכו' דסבור דחמור בעלמא הוא**, תו אקשינן עליה **נתכוון שומע** עד **היכי משכחת לה לאו בתוקע לשיר** שנמצא השומע נתכוון לצאת ידי חובתו והתוקע אין דעתו לצאת ידי חובתו אלא לאשמעי זמרא ומשום הכי לא יצא שלא כיון השומע, ופריק רבא לא **דקא מנבח נבוחי** ואלמלא תקיעה שאדם יוצא בא ידי חובתו אף על פי שלא כיון לצאת יצא וזה שאתה מוצא נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע אם לא נתכוון משמיע לתקיעות כדרכן הוא ולעולם מצות צריכות כוונה. **ואמר ליה אביי** לרבא **אלא מעתה הישן בשמיני בסכה ילקה** פירוש אם אמרת מצות אינם צריכים כוונה ואף על פי שלא נתכוון ואכל מצה יוצא ואף על פי שאין מתכוון כך נמי היושב בסכה בשמיני ילקה דקא עבר על בל תוסיף דרחמנא אמר שבעת ימים (ויקרא כג:מב) והוא יושב שמונה, ואם תאמר אותן שבעת ימים נתכוון לצאת ידי חובה הכא אין לצאת ידי חובה לדבריך מצות אינן צריכות כוונה ואין הפרש בין מתכוון לשאין מתכוון היושב בשמיני אף על פי שלא נתכוון לצאת ידי חובה הואיל וישב כמתכוון לצאת ידי חובה דמי ולוקה. והשיב רבא לאביי **שאני אומר**

מצות אינו עובר עליהם אלא בזמנן כלומר לעולם מצות אינם צריכות כוונה ומוטב קאמר אמאי אינו לוקה היושב בשמיני מיהו שאני אומר מצות אינו עובר עליהם בבל תוסיף אלא בזמנם כגון אם תקע בראש השנה חמשים תקיעות אף על פי שלא נתכוון לארבעים ולא נתכוון לאותן עשרה לצאת בהן ידי חובתו כמי שמתכוון דמי ולוקה אבל אם תקע אחר ראש השנה כל היום כלו אף על פי שהוא מתכוין ואפילו היה מתכוין לצאת ידי חובה הואיל ולאו זמן תקיעה היא אינו עובר על בל תוסיף וכן נמי היושב בשמיני שהוא כמי שמתכוון לצאת בהן ידי חובתו הואיל ולאו זמן סכה הוא אינו עובר על בל תוסיף ולעולם מצות אינן צריכות כוונה והמוסיף במצוה שלא בזמנה פטור. ואותבינן עליה מה היא דתניא **מנין לכהן שעולה וכו'** ופרקינן **הכא במאי עסקינן בשלא סיים**. ואקשינן **והא קתני סיים וכו'** עד **שאני הכא דכיון דאלו מתרמא ליה צבורא אחרינא וכו'** פירוש תדע איזו היא מצוה שעובר זמנה מצוה שאי אפשר שיתחייב בה היום כלל כגון סכה בשמיני שמשעברו שבעת ימים דחיובא אינו מתחייב בה עד שנה אחרת אי נמי שופר שאינו מתחייב בה עד שנה אחרת אבל ברכת כהנים אם עתה מתרחי ליה צבורא ומתחייב לברך ונמצא בכל עת מצוה זו מצוה. ושיילינן **מנא תימרא** פירוש מנא תימרא דדבר שעבר מצותו הואיל ואפשר שיתעשה עתה כמי שלא עבר זמנו דמי כגון ברכה זו שאף על פי שעברה מצות צבור זה הואיל ומתרמי ליה צבורא אחרינא זמנא הוא. ואהדר אביי **דתנן נותנין מתנה זו וכו'** עד **לאו משום דאמרינן כיון דאלו מתרמי ליה בכורא אחרינא** אף על פי שעבר מצות בכור זה הואיל וראוי היום להקריב בכור כמי שלא עבר זמנו דמי כך נמי בברכת כהנים אף על פי שעברה מצות צבור זה הואיל וראוי היום לברכה אחרת כמי שלא עבר זמנו דמי וזמנא הוא היום ומשום הכי תנא חייב על בל תוסיף. ושיילינן **ודלמא קסבר רבי יהושע מצות עובר עליהם אפילו שלא בזמנם** ומשום הכי עובר על בל תוסיף ולעולם כשנתת מתנה בבכור עבר זמנו של בכור ואף על פי שראוי להקריב בכורות אחרים היום ורבי יהושע סבר אפילו הכי מצות עובר עליהם אחר זמנם וכן נמי בצבור משברך עבר זמן ברכה של צבור זה ואף על פי שראוי לברך היום צבורים אחרים ולעולם מצות עובר עליהם שלא בזמנם אם הוסיף והיושב בשמיני בסכה נמי ילקה אף על פי שאינו זמן סכה. ואהדר ליה רבא **אנן הכי קאמרינן** כלומר אני אומר דטעמי דרבי יהושע מפני שהיום ראוי להקרבת בכור ולא מפני שמצות עובר עליהם שלא בזמנם.

דף כח:

התם לא סגי דלא יתיב. פירוש אם היה עובד במקדש במשמר שלא אי אפשר שיאמר אי איפשי לעבוד תביאו איש אחר ממשמר אחר בהא קימא לן אני בשבתי ואתה בשבתך, אבל בברכה איבעי מצלי איבעי אינו רוצה לברך דאיפשר בכהן אחר. ובא רבא לסיועי דאמר מצות אינן צריכות כוונה ואמר לעולם מצות אינן צריכות כוונה ותדע למה היושב בשמיני בסכה אם לא נתכוון לצאת ידי סכה אינו לוקה ואינו לוקה עד שיתכוון לעבור. ואקשינן עלה **והא מתן דמים לרבי יהושע** דאף על פי שכשנתן ארבע לא נתכוון לעבור על דברי תורה ואף על פי כן קתני דעבר ואמאי אמרת **דלעבור בעי כוונה**. ופריק **לעבור בזמנו** כגון האי מתנה אחת שנתנה מתן ארבע דזמנה כדאמרינן אלו מתרמי ליה בכורא אחרינא בעי לאקרוביה וסליק וכליה יומא זמניה הוא ואינו צריך כוונה אלא הואיל ונתן אף על פי שלא נתכוון לצאת ידי חובתו הוסיף וחייב וכמתכוין דמי אבל שלא בזמנו כגון היושב בשמיני דעבר זמן סכה אמרינן בעי כוונה ואם נתכוון לצאת ידי חובה עובר על בל תוסיף אבל אם לא נתכוון לא עבר דלא אמרינן מצות אינן צריכות כוונה אלא לצאת – (בכאן הכתב יד חסר, ונמצא שמינית דף נייר חלק) –

דף לא.

– (בכאן הכתב יד חסר, ונמצא שמינית דף נייר חלק) – בבא שניה שביעית אז ישיר הרי חזרה שניה, הנה למדת שבזמן שתעשה בבא מאז ישיר תחלה וסוף נמצא אז ישיר דראש הבבא חוזר שני פעמים בשבעה שבתות ובלבד שלא תחשוב אז ישיר בראשונה מפני שהתחלתה הוא ואנו צריכים שתי חזרות.

מכפורת לכרובים שנאמר ונועדתי שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים (שמות כה:כב). כלומר אחר שנאמר מעל הכפורת חוזר מבין שני הכרובים ודבר זה לאו למימרא דבימי משה נסתלקה מכפורת לכרובים אלא שהודיה הקדוש ברוך הוא למשה כלומר ונועדתי לך מבין הכפורת שאני עתיד ליתן אותה שכינה בין שני הכרובים.

ומחומה לעיר פירוש מחומת העזרה לעיר פירוש ירושלם.

דף לב:

ראשונה שתים. פירוש מלכות ראשונה עולה לשתי מלכיות ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד (תהילים כד:ט-י). **שניה שלש** ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד. **רבי יהודה אומר שניה שתים**. רבי יהודה אינו חושב מי

[הוא] זה מלך הכבוד מפני שהוא כשואל ואינו משבח. **זמרו למלכנו וכו'** (תהילים מז:ז). **שתים** למלכנו אחת. **כי מלך על כל הארץ** (תהילים מז:ח) **שתים**. רבי יהודה אינו חושב למלכנו אלא מלך בלבד חושב.

סליק פרקא וסליקא מסכת ראש השנה